

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет історії та філософії

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра культурології

(повна назва кафедри)

Д и п л о м н а р о б о т а

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

на тему: «**Культура сучасних перформансів**»
«Culture of modern performances»

Виконала: студентка денної форми навчання
напряму 6.020101 Культурологія
Абрамова Юлія Олександрівна

Керівник д.філос.н., проф. Богата Л. М.

Рецензент к.філос.н., доц. Білянська О. Ю.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ ___ від _____ 2019 р.

Завідувач кафедри

_____ Соболевська О.К.

(підпис)

Захищено на засіданні ЕК № _

Протокол № ___ від ____ 2019 р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою/шкалою ECTS/
бали)

Голова ЕК

_____ (підпис)

Соболевська О.К.

Одеса – 2019

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1. Перформанс як культурне явище.....	6
1.1. Історія виникнення перформансу	6
1.2. Сучасні використання терміну перформанс.....	8
1.3. Перформанс як прояв постмодерністської культури	12
1.4. Типові прояви перформансу: мистецтво перформансу Марини Абрамович	15
Розділ 2. Особливості перформансу як виду мистецтва... ..	19
2.1. Перформанс як особлива форма реалізації творчого потенціалу людини	19
2.1.1. Перформанс як театралізована форма культури	23
2.1.2. Святковість перформансу	26
2.2. Різновиди перформансу: концептуальний перформанс, мінімалістський перформанс, провокативний і соц–арт перформанс...29	
2.2.1. Динаміка розвитку перформансу.....	32
2.2.2. Теракт як перформанс.....	34
2.2.3. Перформанс – авангардне мистецтво.....	37
Висновки.....	40
Список джерел та літератури.....	45

Вступ

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі візуальна мова перформансу набуває статус однієї з головних художніх форм публічного звернення, а саме поняття терміна *мистецтвознавчий* перетворюється в термін *культурологічний*. Використовуваний для позначення різних культурних явищ термін "перформанс" все частіше стає в один ряд з такими поняттями як "демократія" або "мистецтво" і порівнюється з такими "ключовими словами" як "культура", «суспільство». Перформанс творів мистецтва і явища культури можуть стати предметом не тільки культурологічного та мистецтвознавчого вивчення, але також філософського, лінгвістичного, психологічного, соціологічного аналізу.

Перформенс – це концептуальна форма *мистецтва дії*, який полягає у виконанні митцем заздалегідь спланованих дій перед запропонованою публікою. Він принципово відрізняється від театру тим, що виконавець або учасник дії виконує абсолютно реальні дії і не надає їм певного значення. Засобом і матеріалом творчості в перформенсі служить тіло, зовнішній вигляд, рухи, поведінка художника, автора.

У сучасній науці у вивченні перформансу як явища мистецтва, феномену сучасної культури і мови комунікації прововили дослідження Ю.В. Кривцова ("Перформанс в просторі сучасної культури"), Д.Ф.Буличова ("Перформанс і хепенінг як постмодерністські феномени пострадянської російської культури: філософський аналіз"), М.В.Каткова ("Мистецтво дії: Перформанс - художнє явище другої половини ХХ століття").

В західній науці проблема перформансу зокрема зачіпалася в трьох контекстах:

1) в контексті філософії мистецтва і рецептивної естетики (філософські концепції таких авторів, як Р.Арнхейм, Р. Барт, Й.Бойс, П.Бюргер, Е.

Гуссерль, Ж. Дельоз, Ф. Джеймісон, Р.Жірар, С. Жижек, В. Ізер, М. Мерло-Понті, С.Фіш, У. Еко, Х-Р.Яусс);

2) в контексті вивчення питань тілесності в візуальнім мистецтві дії (праці А. Арто, К.Бізенбаха, К.О'Делл, П.Кембла, Л.Ліппард, Х.Уестлі, С.Фріса, Е. Говелла, Р.Шнейдер і ін.), а також психології і поведінкових особливостей (праці Л.С.Виготського, В. М. Козубовського, А. Маслоу, А. Піза, Дж.Фаста); 3) в контексті вивчення мистецтва перформансу (присвячені історії перформансу праці В.Аккончі, Р.Голберг, А. Бронсона, П.Гейл, К.Карр, К.Стейліс, М.Уїлсона, П.Шіммела і ін.; теоретичні аспекти перформансу і мистецтва, як зазначено в працях Х.Адамса, С.Бейнс, Г.Гомез-Пенья, М.Карлсона, Н.Керолла.

Важливими для дослідження стали також наукові праці дослідників в галузі соціології культури (Х. Абельса, Г. Зіммеля, Т. Лукмана, К. Манхейма, А. Шюца і ін.), Роботи ряду філософів (зокрема, В.Беньяміна, Ж. Бодріяра, Х.Ортега-і-Гассета) та інших.

Метою роботи є дослідження культури сучасних перформансів

Систематизація наукових джерел показала, що, попри значний інтерес до означеної проблеми, форми перформансу вивчені ще не достатньо. Тому завданнями роботи будуть:

- 1) дослідження історії виникнення перформансу як явища сучасної культури;
- 2) відокремлення значень терміну «перформанс»;
- 3) встановлення впливів культури постмодерну на розвиток перформансу як прояву сучасного мистецтва;
- 4) дослідження особливостей розвитку перформансу в творчості Марини Абрамович ;
- 5) аналіз перформансу як особливої форми реалізації творчого потенціалу, як театралізованої форми культури.
- 6) відстеження динаміки розвитку перформансу;

7) виявлення перформативних рис у проведенні свят та терактів;

8) розгляд перформансу як прояву авангардного мистецтва;

Об'єктом дослідження є перформативні прояви сучасної художньої культури.

Предмет дослідження – культура перформансу та її відмінні ознаки.

Структура та обсяг. Дослідження складається із вступу, двох розділів, висновків та списку літератури, що містить 46 позицій. Загальний обсяг роботи – 48 сторінки.

перформанси М. Абрамович продовжують традицій авангардного мистецтва, окремих фігур, які стали символом цілого напрямку авангардного мистецтва (П.Пікассо - кубізм, С.Далі - сюрреалізм, Е.Уорхола - поп-арт і т. д.). Художниця поєднує мистецтво і науку, особисте і суспільне, стверджуючи: «чим швидше тече життя, тим повільніше повинно ставати мистецтво». Продовжуючи традиції авангарду, вона знову актуалізує питання про суспільну рецепції творів сучасного мистецтва [32, с.177].

Таким чином перформанс за своєю суттю є не тільки яскравим проявом авангарду, який намагається протиставити себе класичні різновиди мистецтва і зробити щось революційне, але і філософія особливого роду. За допомогою концептуальних дій автор намагається передати осмислення тієї чи іншої сторони життя. Передати свої відчуття він прагне не через картину, скульптуру або щось інше, а через живу взаємодію з глядачем.

ВИСНОВКИ

Отже, на підставі вищевикладеного ми можемо зробити загальні висновки дослідження.

1.Історичний процес розвитку мистецтва перформансу: можна розділити на три фази: 1) становлення (сер.1960-к.1970-х рр.); 2) застій-розосередження (1980-1990-х рр.); 3) відродження–затвердження (сер.1990г.- по сучасний момент).

Сучасний розвиток світового мистецтва перформансу відбувається за двома паралельними напрямками. З одного боку, активізується модифікація та розширення перформансу всередині жанру і в межах відповідного поля мистецтва. З іншого боку, спостерігається період відокремлення "сурогатів" і процесу "дроблення" перформансу, елементи якого запозичуються різними видами сценічних мистецтв, протестної і поп- культурою, телебаченням і ЗМІ.

2.Перформанс - це така форма мистецтва, в якій витвором є виконання; дії художника або групи в певному місці і в певний час.

Перформанс – дія, вчинок, перформативне висловлювання якого складається в процесі гри в імпровізацію і сценарій, експеримент і повторення, комунікацію і відчуження, фрагментарність і тотальність, провокацію і щирість, тілесність і ментальність, абсурдність і красу, природність і видовищність, свободу і обмеження, іронію і довіру, несподіванку і передбачуваність, інтерактивність, буквальність і двозначність. Перформанс - це - шок і спустошення, заглибленість і, одночас, легковажність. Перформанс використовується в політичних, рекламних, маркетингових технологіях.

3. Перформанс тісною мірою пов'язаний с культурою постмодерну. Риси культури постмодернізму втілюються, по–перше, в проявах плюральності, гетерогенності, різоматичності, симулятивності та інших, по – друге, в появі нових театралізованих форм, значною мірою пов'язаних саме з постмодерністськими культурними практиками. Перформативність стає відмінною рисою самого постмодерну.

4. Яскравим прикладом перформативних акцій є творчість М.Абрамовіч. Художні і філософські установки сербської акціоністки, а також важливість її особистості дозволяють вести мову про унікальний художній феномен.

В творчості Абрамович можливо виділити такі характерні риси:

- 1) антропоцентричність і акт публічного самопізнання;
- 2) твердження і популяризацію нового типу прямої комунікації між художником та глядачем в просторі музею;
- 3) з'єднання окремих традицій і елементів національних культур в контексті сучасного мистецтва.

5.Перформанс є втіленням моделі комунікативної творчості. Дослідження мистецтва перформансів, дає підставу для віокремлення характерних рис відповідного виду творчості:

- художня творчість передбачає організацію дій, а не створення твору в якості матеріального об'єкта;
- метою художньої творчості є комунікація, а не витвір мистецтва, художня творчість протиставляється сприйняттю;
- передумовою успішної творчості стає чуйність до подій в суспільстві;
- творчість, що ставить в центр уваги комунікацію, вимагає від художників особливої комунікативної компетенції.

6. Перформанс генетично пов'язаний з культурою театралізованих форм. Перформанс зберіг багато відповідних характерних якостей: тілесність, домінування візуальних образів, синтез мистецтв, функціонування на кордоні реального та художнього, спонтанність, варіативність, співучасть з аудиторією. У той саме час він унаслідував характерні постмодерністські ознаки плюральність, різноматичність, інтертекстуальність. До особливостей перформансу як театралізованої форми культури можна віднести формування нового завдання – створення *імпровізаційної атмосфери*; підвищення рівня сценарної якості; розподіл ролі автора та виконавця; часткове пом'якшення провокаційності і небезпеки.

7. Перформанс тісно пов'язаний з культурою проведення свята. На відмінність від традиційного свята.

Перформанс є способом створення святкового «псевдоподії», він дає можливість відтворення видовища, розваги. Перформер як і глядач, які включаються в подію, в прихованому вигляді продовжують зв'язок з сакральним світом.

8. Проведене дослідження показало, що перформанс безсумнівно зароджувався як напрямок концептуального мистецтва, а останній, в свою чергу, позиціонувався самими художниками як об'єкт, який неодмінно треба інтерпретувати, в якому "ідея і концепт" стоять вище художньої форми. Концептуальний художник позиціонує себе таким чином, що йому не потрібен глядач – шанувальник, який зможе захоплюватися естетикою його витворів, а,

скоріше, потрібен глядач – психоаналітик, готовий сприймати і проектувати на себе і на навколишній світ ідеї і концепти, глядач, який готовий відчувати чуттєвий досвід, запропонований художником.

У роботі були виявлені різновиди перформенсу: концептуальний перформанс, мінімалістський перформенс, провокативний і соц-арт перформанс.

9. Перформанс є динамічним видом мистецтва, в якому увага акцентується на процесі створення, а не на кінцевому результаті. У подібних витворах мистецтва художники можуть не тільки висловити своє ставлення до тих чи інших проблем, але і використовувати їх в якості діалогу з суспільством, перформанс припускає безпосередню реакцію з боку глядачів.

10. Сучасна культура дає підстави для порівняння таких соціокультурних проявів як *теракт та перформанс*.

Терористичні акти набувають рис трагічного видовища, свою роль в якому одночас відіграють не тільки виконавці, але й учасники, глядачі та критики. Проблема тероризму сприйнята постмодерністськими мислителями як важлива тема для філософської рефлексії. Знаком перформансу філософи сучасної культури нерідко відзначають явище тероризму.

Тероризм – несвідома фантазія, таємне бажання споглядати руйнування як уявне образ очищення через страждання. Перформанс тероризму працює в атмосфері реальному життю, вбиває живих людей, лякає непідробним болем.

11. Перформанс – це безперечно авангардне мистецтво. Перформанс за своєю суттю є не тільки яскравим проявом авангарду, який намагається протиставити себе класичному мистецтву і зробити щось революційне, але і філософія особливого роду. За допомогою концептуальних дій автор намагається передати осмислення тієї чи іншої сторони життя, її авангардне, принципово нове розуміння.

Отже, перформанс налічує чотири обов'язкові компоненти: він виконується у певному місці впродовж певного часу, основним матеріалом є тіло митця, а метою – комунікація із глядачем.

Вищезазначене дозволило дійти висновку: культурологічними особливостями становлення перформансу в просторі української культури є те, що, незважаючи на цензуру, фінансову обмеженість театральної сфери та закриття мистецьких установ, перформанс не тільки був народжений, але й став спроможний надавати нового імпульсу мистецтву. Специфіка явища полягає в переосмисленні цінності культури, подоланні розриву зв'язків між нині існуючими індивідами та їх етнокультурними традиціями.

Останнім часом ми можемо спостерігати зростання інтересу до перформансу, що дозволяє зробити прогноз про те, що і далі ця форма мистецтва буде актуальною

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Абрамович Марина грає зі смертю Артхроніка - 2009. № 2/2009. С.32–39.
2. Арто А. Театр и его Двойник: Манифесты. Драматургия. Лекции. Философия театра. М.: Симпозиум, 2000. С.128–134.
- 3.Аронин, С. В. Культурные доминанты рубежа XX-XXI веков как решающий фактор эволюции культурных форм театра // Тезаурусный анализ мировой культуры: сб. науч. трудов. Вып. 23. М.: Изд-во Моск. гуманит. ун-та, 2012. С. 51–71.
- 4.Афанасьев Э.С. Творчество А.П.Чехова: иронический модус. Ярославль, 1997. С. 43, 49.
- 5.Бажанов Л., Турчии В. От игры к игре. От хэппенинга к перформанс. Заграницю искусства //Декоративное искусство. 1980. № 9. С. 27.
6. Березкин В. Театральные эксперименты художников Баухауза// Вопросы искусствознания. 1994. № 1.с. 96.
7. Бишоп К. Социальный поворот в современном искусстве// Художественный журнал. № 58/59.с. 62.
- 8.Бохоров К. Марина Абрамович: обучаю перформансу // ZAART. 2003. №2.с. 226.
- 9.Бодрийяр Ж. Дух терроризма / Ж. Бодрийяр // Геополитика террора. М., 2002. с. 110.
- 10.Бодрийяр Ж. Символический обмен и смерть // Ж. Бодрийяр. М.: «Добсовет», 2000. с. 124.
- 11.Бобринская Т. И. Концептуализм: новое искусство. XX век / авт.-сост. Е. А. Бобринская. М.: Галарт, 1993. С. 54.
- 12.Бубенкова М.В. Весник Томского государственного университета культурология и нскусствоведение 2016. №4 (24) С.34.
13. Васильева Г. С.// Перформанс- авангардное искусство в культуре 20-го века. Витебский государственный технологический университет с. 64

14. Гайдабура В. Театральні автографи часу / В. Гайдабура. Київ : Факт, 2007. с.156.
15. Геннеберг Н.А. Мистецтво дії.// Сімка - 2011. №34 (248). С. 25–33.
16. Гротовский, Е перформер // Театральная жизнь. 1991. №11 с. 25–28.
17. Дебор Ги. Общество спектакля. 1967. Пер. с фр. С. Офертаса и М. Якубович. М.: Логос (Радек), 2000.с. 282.
- 18.Делез, Ж. Что такое философия? /Ж. Делез, Ф. Гваттари. СПб.: Алетейя. 1998. С. 296 –303.
- 19.Демехина Д. О. К вопросу о концептуализации перформанса: версия Ричарда Шехнер. URL:<http://articul.rsuh.ru/articult-28-4-2017/articult-28-4-2017/demekhina.php> (дата звернення:15.05.2019).
- 20.Доманска Э. Перформативный поворот в современном гуманитарном знании // Способы постижения прошлого. Методология и теория исторической науки. М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация». 2011. С. 226–235.
21. Джудит Батлер (Judith Butler). Лакан, Ривьер и стратегии маскарада // Гендерная теория и искусство. Антология: 1970–2000. М. : РОССПЭН. 2005. с. 173–176.
22. Евреинов Н. Н. Тайные пружины искусства: Статьи по философии искусства, этике и культурологии: 1920–1950 гг. / Состав. и предисл. И. М. Чубарова. М. : Ессе homo; Логос-альтера. 2004. с. 58–62.
23. Иконникова С. Н. Теория культуры / С. Н. Иконникова, В. П. Большакова. СПб. : Питер. 2008. С. 592.
24. Кордон М.В. Українська та зарубіжна культура / М.В. Кордон. Київ : Центр учбової літератури, 2010. С. 584.
25. Кривцова, Ю. В. / Авангард поставангард, модернизм - постмодернизм: проблемы методологии. Материалы круглого стола// Вопросы искусствознания. 1995.№ 1–2. С. 177.

26. Кривцова Ю.В./Концепт перформанса: действие, действенность и действительность современного искусства // Ярославский педагогический вестник. 2009. № 4. С. 188–191.

27. Лев Я. Великий энциклопедический словарь. Мистецтво. Серія БЕС. М.: Изд-во «Внешсигма», 2000. С. 19.

28. Леман, Х.-Т. Постдраматический театр / Х.-Т.Леман. М.: Издательская программа Фонда развития искусства драматического театра режиссера и педагога Анатолия Васильева, 2013. С.311.

29. Липовецкий, М. Боймерс, Б. Перформансы насилия: литературные и театральные эксперименты «Новой драмы» / М.Липовецкий. М.:Новое литературное обозрение, 2012. с. 376.

30. Луман Н. Реальность массмедиа. М.: Праксис, 2005.С. 12.

31. Маньковская Н. Б. Эстетика постмодернизма / Н. Б. Маньковская. СПб.: Алетейя, 2000. С.347.

32. Мейерхольд В. Э. О театре. Сборник статей / В. Э. Мейерхольд. М.: Искусство, 1968. С.350.

33.Мизиано. В. М.: Новое литературное обозрение, 2004. С. 43, 49.

34.Морозова Е. Перформанс: жизнь или искусство? URL: <http://psy-creation.pp.net.ua/load/10-1-0> URL: (дата звернення:15.05.2019).

35.Опис перформансів Марини Абрамович здійснено на основі матеріалів великої кількості інтернет-сайтів.

36. Официальный сайт Института Марины Абрамович (MAI). URL: <http://www.mai-hudson.org/mai-hudson/74>. (дата звернення:18.05.2019).

37. Официальная страница выставки Marina Abramovic: The Artist is Present URL: <http://www.moma.org/visit/calendar/exhibitions/96579>.

38.Официальная страница документального фильма MarinaAbramovic. TheArtistispresent. URL: <http://marinafilm.com/> (дата звернення:21.05.2019).

39. Петров В.О. Исторические истоки современного перформанса // Культура и искусство. 2015. № 2. С. 198–208.

40. Рыклин М. Терроризм и событие / М. Рыклин URL: URL://<http://www.intelros.ru/index.phpnewsid> (дата звернення:23.05.2019).
41. Рыклин М. Философия после 11 сентября / М. Рыклин // Мечта и катастрофа: смена прописей мира. М.: Клуб «Красная Площадь», 2006. С.96.
42. Рыжакова С.И., Сироткина И.Е. Performance Studies: концепция и исследовательские подходы // Обсерватория культуры. 2006. №6. С. 726–735
43. Савчук В.В. URL: http://anthropology.ru/ru/texts/savchuk/_06.html. (дата звернення:25.05.2019).
44. Суворов Н. Маргинальность элиты. Терроризм и анархизм Н.СуворовН.//URL:<http://ec-dejavu.ru/t-2/Terrorism-2.html>(дата звернення:25.05.2019).
45. Федосеева И. //Балтийская международная академия, Рига, Латвия науч. эл. журнал /перфомансы и художественное творчество в современной культуре. 2009. С. 126.
46. Филатова Е. А. //Гуманитарного университета, г. Екатеринбург/ праздник в современной культуре как ритуализированный перформанс. 2003. С. 357.